

УДК 821.161.2.09(092)

DOI 10.31654/2520-6966-2025-26F-112-122-131

Харькова І. В.

аспірантка кафедри української мови, літератури, культурології та журналістики
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

kharkova.ira27@gmail.com

orcid.org/0009-0002-9195-8240

Топос дому в романі Вікторії Амеліної «Дім для Дома»

У статті досліджується топос будинку в романі Вікторії Амеліної «Дім для Дома» як багаторівневий символ індивідуальної та національної ідентичності, носій пам'яті, емоційного та історичного досвіду; втрата персонажами роману відчуття приналежності до простору та неможливість повернення до «справжнього дому» в посттоталітарному суспільстві. Основна увага зосереджена на аналізі образу собаки Домініка як особливого оповідача, який через тілесну чуттєвість уособлює пошук дому, втраченого разом із його власником. Будинок перетворюється на місце розірваних зв'язків та нездійснених надій. Крізь перспективу собаки-оповідача підкреслюється тілесна вразливість як засіб фіксації втрати. Домінік виявляється чи не єдиним персонажем, здатним зберегти пам'ять про дім у сенсорному, а не лише ментальному вимірі. Особлива увага зосереджена на аналізі спроб персонажки Амеліної реконструювати власну ідентичність шляхом повернення до простору дитинства, що виявляється неможливим через зміну емоційної парадигми. Присутність значущих людей стає вирішальною для формування уявного простору приналежності. Героїня, намагаючись відновити втрачену емоційну рівновагу, стикається з усвідомленням неминучості змін.

Особлива увага приділяється темі втрати як екзистенційного досвіду: у романі дім постає як простір, що зазнає руйнування на всіх рівнях – фізичному, емоційному та пам'яттєвому. У статті досліджується символічна функція простору в романі; концепція дому як сховища пам'яті у світлі ідей Гастона Башляра; вплив травматичного досвіду війни та міграції на емоційне сприйняття простору; проблема відчуження в радянській моделі сім'ї. У романі простір дому набуває ритуального значення, стаючи місцем повернення до витоків і водночас символом нездійсненого. Результати дослідження показують, що в романі дім постає не як стабільний притулок, а як простір болісного пошуку, де переплітаються пам'ять, травма, втрата та ідентичність, утворюючи складний поліфонічний текст культури посттоталітарної епохи.

Ключові слова: Вікторія Амеліна, топос дому, втрата, ідентичність, пам'ять, травма, емоційний простір.

Постановка проблеми. Топос дому відіграє визначну роль у самоідентифікації особистості. Саме тому Вікторія Амеліна приділяє значну увагу цьому концепту у своєму романі «Дім для Дома». Через образ дому письменника розкриває низку ключових екзистенційних проблем, зокрема – втрату та кризу ідентичності у посттоталітарному просторі. Ця стаття є спробою систематизувати підходи дослідників до інтерпретації цього топосу в романі В. Амеліної, та проаналізувати багаторівневу семантику образу дому, виявити, яким чином через нього осмислюються проблеми емоційного укорінення, втрати та неможливості повернення до «справжнього буття».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській літературі дім традиційно тлумачиться не як матеріальний об'єкт, а передусім як символічний простір, у якому здійснюється формування особистості, відбувається передача культурної пам'яті, зберігаються або втрачаються глибинні зв'язки з родом, історією, землею. Дім часто постає осередком ідентичності та духовного укорінення. У філософії Григорія Сковороди поняття дому трансформується в ідею внутрішньої оселі, де справжній дім ототожнюється не з матеріальною будівлею, а з людським серцем як місцем гармонії й правди [4].

У романі Валерія Шевчука «Дім на горі» – це простір родової пам'яті, місце, де сплітаються реальне та потойбічне, минуле та теперішнє, життєвий шлях і метафізичне існування. В. Кураш наголошує на сакральності цього простору, де вершина гори стає символом усталеності, а сам дім – осердям духовного пошуку [10]. А. Левандовська акцентує увагу на тому, що в романі «Дім на горі» відбувається постійне перехрещення світів, де дім – не просто фізична споруда, а точка перетину реальностей. У багатьох текстах української літератури дім набуває статусу межового простору – місця переходу між світами, станами буття, рівнями свідомості. У романі В. Шевчука дім виступає як поріг між життям і смертю, святим і профаним, реальним і фантастичним [11].

У сучасній українській літературі образ дому часто пов'язується із втратою – фізичною або психологічною. Під впливом катастроф, війни, суспільних зламів дім з простору спокою перетворюється на місце болю й травматичної пам'яті. У романі Сергія Жадана «Інтернат» дім руйнується під натиском війни, стаючи символом зниклого безпечного світу, який більше неможливо відновити. А. Герасименко зауважує, що архетип дому в цьому творі символізує не стабільність, а крах звичних орієнтирів і втрату базових опор [3].

О. Гуціна наголошує на тому, що дім слід розглядати як проєкцію внутрішнього світу людини: він створюється не лише матеріально, а й

емоційно – через уявлення про безпеку, тепло, любов. В умовах втрати реального дому або міграційних переміщень людина переносить із собою передусім не фізичні об'єкти, а пам'ять, спогади, ментальні образи, що і формують відчуття приналежності [5].

У контексті міфологічного мислення дім часто ототожнюється з архетипом захищеного простору. Л. Тарнашинська та А. Демченко наголошують, що у творчості В. Шевчука («Йокнапатофа») та В. Дрозда («Втрачений рай»), а пізніше Л. Якимчук («Абрикоси Донбасу») образ дому стає способом збереження і трансляції колективної пам'яті, передачі культурного коду, зв'язку між поколіннями. Дім мислиться не тільки як фізичний дах над головою, а як символ родової пам'яті, ідеальної цілісності, яка часто є втраченою або недосяжною. Багатозначність феномену дому дозволяє українським письменникам постійно переосмислювати його – як осередок пам'яті, внутрішнього спокою, та водночас як місце боротьби, болю та нескінченного пошуку власної ідентичності [16],[6].

У цьому контексті знаковим є роман Вікторії Амеліної «Дім для Дома», в якому топос дому символізує місце як психологічну та фізичну втрату, зв'язок минулого з теперішнім, захищений простір та місце гармонії й правди. Змістове наповнення топосу дому та його функціональна роль у цьому творі стали об'єктом дослідження Оксани Пухонської, Ярослава Поліщука, Олени Романенко та Оксани Зборовської.

Оксана Пухонська розглядає топос дому крізь призму культурної пам'яті та історичної травми, акцентуючи увагу на тому, що дім у романі постає не лише як приватний простір, а як вмістилище колективного досвіду. Особливість цього підходу полягає у розкритті концепту дому як такого, що містить у собі сліди національного минулого. Пам'ять у цьому просторі проявляється у матеріальних об'єктах, запахах, предметах інтер'єру, що, згідно з авторкою, утворюють сенсорну карту травмованої історії. Через фігуру пса Домініка як наратора Пухонська виявляє специфічний тип наративу, де дім стає простором чуттєвої пам'яті, маркованим присутністю репресій, витіснень і відсутностей. Важливим є й те, що в інтерпретації Пухонської дім втрачає традиційну функцію стабільності й перетворюється на місце, в якому пам'ять потребує реконструкції. Таким чином, топос дому аналізується не як завершене й однозначне поняття, а як відкритий простір інтерпретації минулого, що актуалізується у пострадянському наративі [13].

Олена Романенко формує філософську парадигму аналізу дому. Вона зіставляє індивідуальну історичну пам'ять з образом дому

як місця зіткнення минулого та майбутнього. Авторка вводить поняття «анти-дому», що позначає простір, позбавлений емоційної приналежності, зокрема квартиру родини Ціликів. Така типологія дозволяє осмислити не лише втрату зв'язку з домом, але й саму неможливість укорінення в умовах травматичного спадку. Романенко також вводить у свій аналіз категорію «не-місця» (non-place) Марка Оже. Особливого значення набуває образ собаки як Чужого, який опинився у просторі, що не приймає його як частину себе, – Романенко персоніфікує цей образ та прирівнює його до людей, які втратили чітку ідентичність і намагаються знайти себе в новому, чужому середовищі [15].

Важливим доповненням до попередніх аналізів є підхід Оксани Зборовської, яка зосереджується на ідентичнісному вимірі дому та кризі національного самовизначення під час аналізу роману Вікторії Амеліної «Дім для Дома». У її інтерпретації топос дому функціонує як метафора розірваної історії, де втрата ідентичності проявляється не лише у факті втрати простору, але й у його відмові бути домом. Зборовська пропонує читати образ дому як простір національного повернення, який потребує переприсвоєння через реконструкцію пам'яті – індивідуальної, родинної, культурної. Особливу роль у цьому наративі відіграє мотив «сліду» – як залишку присутності, як знаку, що не дає остаточно стерти минуле. Дім у Зборовської постає не як точка опори, а як травматичне місце пошуку, що співвідноситься з поняттям історичної сліпоти – уособленої в образі незрячої дівчинки Марусі, яка єдина здатна інтуїтивно «відчути» правду [8].

У спільній статті Ярослава Поліщука та Оксани Пухонської дім розглядається крізь призму анімалістичного наративу. Собака Дом, як незвичний наратор, репрезентує погляд, позбавлений людських упереджень, проте глибоко емоційно насичений. У такому ракурсі дім у романі набуває функції місця досвіду – інтуїтивного, чуттєвого, але також – історично зумовленого. Автори наголошують на тому, що собака виступає свідком витіснених наративів, через нього дім постає як поліфонічний простір, у якому співіснують голоси жертв, переселенців, зрадників і тих, хто намагається осмислити свою ідентичність у посттоталітарному контексті [14].

Наукова новизна нашого дослідження полягає в системному аналізі топосу дому в романі Вікторії Амеліної «Дім для Дома» крізь призму проблеми втрати як шляху набуття персонажами визначального екзистенційного досвіду. Уперше топос дому розглядається як багатовимірний простір, що поєднує фізичний, емоційний та пам'ятєвий виміри, а втрата дому інтерпретується як ключовий чинник

трансформації індивідуальної ідентичності персонажів у посттоталітарному соціокультурному контексті.

Виклад основного матеріалу. Дім традиційно розглядається як простір, який забезпечує людину, до якого повертаються у пошуках затишку та спокою. Водночас дім є носієм пам'яті, що сприяє самовизначенню індивіда. Однак у випадку, коли людина не відчуває свого дому в середовищі, де вона мешкає, виникає питання: що є її справжнім домом? Саме цю проблему осмислюють головні персонажі роману.

Одним із ключових образів, через який розгортається тема втрати дому, є постать оповідача – собаки Домініка. Як і люди довкола нього, він прагне повернутися до простору, що раніше дарував відчуття захищеності. Для Домініка дім асоціюється з господарем, поряд із яким він почувався впевнено. Однак після його смерті, про яку пес не здогадується, він змушений існувати у світі, де не може бути собою. За Арістотелем, місце, позбавлене тіла, є порожнечою [9]. Аналогічно, Новерськ утрачає для Домініка значення дому, щойно зникає його господар. Отже, повернення додому виявляється ілюзією – і саме це формує центральний конфлікт твору.

На філософському рівні осмислення простору дому в романі тісно пов'язане з концепцією Гастона Башляра. За його уявленнями, дім – не лише фізичне помешкання, а й сховище мрій. У досвіді переміщень і втрат людина переносить із собою передусім пам'ять, уявлення, ментальні образи. Саме вони формують відчуття приналежності до простору [18]. Ці уявлення втілюються в персонажі роману – Марії. Її прагнення повернутися до Німеччини, де пройшло дитинство, продиктоване потребою відновити емоційні орієнтири: *«Між Німеччиною та Ленінградом для Маші просто нічого немає. Маша зовсім не бачить Львів»* [1, с. 69]. Проте втеча не приносить очікуваного полегшення, що свідчить про трансформацію уявлень про дім. Виявляється, приналежність вибудовується не лише на основі спогадів, а й через наявність значущих людей поруч.

Особливої уваги в цьому контексті заслуговує також і сама родина Ціликів, яка уособлює типову для радянського соціуму модель сім'ї, позбавлену навичок емоційної рефлексії. Нездатність до глибшого аналізу внутрішніх станів не дозволяє її представникам усвідомити, що саме взаємини надають значущості фізичному простору квартири на вулиці Лепкого. Лише в розв'язці з'являється прийняття житла як постійного, що вказує на зміну парадигми сприйняття простору.

Тема відсутності стабільного укорінення в конкретному просторі порушується також через образи найстарших мешканців квартири – Полковника та Великої Ба. Обидва персонажі демонструють відсутність чітко окресленої концепції «дому» як сталого осередку. Така ситуація зумовлена професійною діяльністю Полковника у військовій сфері, що спричинила численні переміщення. Навіть після двадцятирічного проживання в одному помешканні ці персонажі не демонструють упевненості в його стабільності. Цей стан марковано через опис побутової деталі: «... завжди щось лишалося в картонній коробці, обов'язково згодиться – на наступний переїзд» [1, с. 42].

Цікавим аспектом твору є спроба батька Марії передати доньці пам'ять про себе через символічний дарунок – собаку. Пес мав стати носієм емоційного зв'язку та нагадуванням про батьківську турботу. Однак неможливість вербального вираження емоцій з боку батька зумовлює виникнення відчуження в іншого персонажа – Домініка, який унаслідок цього втрачає відчуття приналежності до конкретного простору. Відсутність господаря додає неповноцінності наратору, якою він наділяє себе, що проявляється вже на перших сторінках твору. Персонаж ототожнює себе з тими характеристиками, що були приписані йому ззовні, акцентуючи на фізичних вадах як визначальних рисах власного образу: «...шерсть на лівому вусі помітно темніша й має брунатно-жовтий колір, – я чув, як про це говорили ще при покупці – дефект!» [1, с. 14]. У сприйнятті героя саме цей аспект зовнішності слугує однією з причин його символічного «вигнання» – відторгнення з боку власника через тиск соціуму.

Та незважаючи на попередню відстороненість від фізичного світу, Домінік все ж намагається більш чуттєво, ніж люди, сприйняти простір, у якому він живе. У цьому йому допомагає одна з відмінних рис – сенсорне сприйняття – зокрема, запахи. Образ дому, який пропонує Домінік, є цікавим, він порівнює його з вирієм. З одного боку, вирій асоціюється з відльотом птахів у теплі краї, з іншого – в українській міфологічній традиції це потойбічний світ, куди відходять душі померлих. Таким чином, авторка ще на початку роману задає філософський підтекст, натякаючи на те, що персонажі роману не зможуть знайти справжнього дому у земному житті: «Ми всі були вдома – тобто не вдома, а тут, в цій львівській квартирі...» [1, с. 36].

Висновки. Топос дому в романі Вікторії Амеліної «Дім для Дома» постає як складна, багатшарова конструкція, що репрезентує вплив простору на ідентифікацію героїв. У творі дім втрачає традиційну стабілізуючу функцію й трансформується на символ втрати, пошуку та реконструкції пам'яті.

Аналіз наративної структури через фігуру пса Домініка демонструє унікальний анімалістичний підхід до репрезентації емоційного простору: дім осмислюється не як географічна константа, а як чуттєвий і ментальний осередок, тісно пов'язаний із досвідом належності й любові. У такому контексті простір дому постає як територія травматичної пам'яті, де втрати – господаря, родинних зв'язків – проєктуються у внутрішній світ персонажів.

Отже, роман Вікторії Амеліної створює багатовимірний образ дому як феномену втрати, пам'яттєвої реконструкції та формування нової ідентичності, де фізичний простір поступається місцем емоційно-смісловій конструкції пошуку себе у зміненому світі.

Література

1. Амеліна В. Дім для Дома. Львів: Видавництво Старого Лева, 2023. 384 с.
2. Братків Б. Образ дому як осередку духовного ідентифікаційного простору в українській літературі. *Літературознавчі студії*. 2020. № 12. С. 45–52.
3. Герасименко А. Архетипна символіка в романі Сергія Жадана «Інтернат». Академічні студії. *Серія «Гуманітарні науки»*. 2022. Вип. 3. С. 3–11.
4. Григорчук Ю. Топос дому в інтерпретації Григорія Сковороди. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2024. Вип. 22(90). С. 105–109.
5. Гуціна О. Вплив архітектурних об'єктів на психоемоційний стан людини. *Проблеми розвитку міського середовища*. 2010. Вип. 3(80). С. 41–48.
6. Демченко А. Художні моделі топосу дому в поетичній збірці. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки (літературознавство)*. 2016. № 2. С. 101–105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2016_2_21
7. Дуркалевич В. Топос дому в «Атлантиді» Анджея Хцюка. *Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки*. 2013. № 5. С. 85–91.
8. Зборовська О. Криза української ідентичності в романі «Дім для Дома» Вікторії Амеліної. *Тенденції і перспективи вивчення літератури у середній і вищій школах: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 листопада 2023 року)*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. С. 181–185.
9. Колінько М. Топос як поняття соціальної топології. *Multiversum. Philosophical almanac*. 2018. № 3–4. С. 32–44. URL: <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2018.3-4.03> (дата звернення: 29.04.2025).
10. Кураш А. Художня дійсність Валерія Шевчука: творення міфу, притчі, символу (за романом «Дім на горі»): автореф. магістер.: 035.01. Львів, 2022. 132 с.
11. Левандовська А. Демонологічні мотиви та образи в романі Валерія Шевчука «Дім на горі». *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2018. Т. 6. С. 215–223. URL: <https://doi.org/10.14746/sup.2018.6.26> (дата звернення: 28.04.2025).

12. Підпригора С. Топос дому в романі «АМтм» Ю. Іздрика. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство, мовознавство, фольклористика*. 2017. Вип. 1. С. 23–27. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_LMF_2017_1_7

13. Пухонська О. Білі плями пам'яті на темному тлі історії (за романом «Дім для Дома» Вікторії Амеліної). *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*: зб. наук. праць / відп. ред. І. В. Сабадош. Ужгород, 2018. Вип. 23. С. 279–282.

14. Пухонська О., Поліщук Я. Собака як спостерігач і свідок історії (за романом Вікторії Амеліної «Дім для Дома»). *Poznanskie Studia Slavistyczne*. 2021. – С. 143–157.

15. Романенко О. Координати дому: символічні простори роману Вікторії Амеліної «Дім для Дома». *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2018. № 3. С. 1–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2018_3_3

16. Тарнашинська Л. «Йокнапатофа» Валерія Шевчука та Володимира Дрозда як топос «втраченого раю»: моделювання «малої батьківщини». *Сучасні літературознавчі студії*. 2020. Вип. 17. С. 75–82.

17. Хомеча Н. Топос міста у творчості Ю. Андруховича. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. 2010. Т. 1, Вип. XXIII. С. 330–339.

18. Bachelard G. La poétique de l'espace [Електронний ресурс]. URL: http://classiques.ugac.ca/classiques/bachelard_gaston/poetique_espace/poetique_espace.html

References

1. Amelina, V. (2023). *Dim dla Doma* [Home for Dom]. Lviv: Staroho Leva Publ. 384 p. [in Ukrainian].

2. Bratkiv, B. (2020). *Obraz domu yak oseredku dukhovnoho identyfikatsiinoho prostoru v ukrainskii literaturi* [The Image of Home as a Centre of Spiritual Identity Space in Ukrainian Literature] *Literaturoznavchi studii – Literature Studies*, №12, P. 45–52. [in Ukrainian].

3. Herasymenko, A. (2022). *Arkhetypna symbolika v romani Serhiia Zhadana «Internat»*. [Archetypal Symbolism in Serhii Zhadan's Novel «The Boarding School»] *Akademichni studii. Serii «Humanitarni nauky» – Academic Studies, Series «Humanities»*. No.3. P. 3-11. [in Ukrainian].

4. Hryhorchuk, Yu.M. (2024). *Topos domu v interpretatsii Hryhorii Skovorody* [The Topos of Home in Hryhorii Skovoroda's Interpretation] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Filolohiia» – Scientific Bulletin of National University «Ostroh Academy». Series «Philology»*. No, 22(90), P. 105–109. [in Ukrainian].

5. Hushchina, O. B. (2010). *Vplyv arkhitekturnykh ob'ektiv na psykhoemotsiyni stan liudyny* [The Influence of Architectural Objects on the Psycho-Emotional State of a Person] *Problemy rozvytku miskoho seredovyshcha – The Problems of Urban Environment Development*, № 3(80), P. 41–48. [in Ukrainian].

6. Demchenko, A. (2016). *Khudozhni modeli toposu domu v poetychnii zbirtsi*. [Artistic Models of the Topos of Home in a Poetry Collection] *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskoho. Filolohichni nauky (literaturoznavstvo) – Scientific Bulletin of Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University. Philology (Literature Studies)*. № 2, P. 101–105. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2016_2_21 [in Ukrainian].
7. Durkalevych, V. (2013). *Topos domu v «Atlantydi» Andzheia Ktsiuka* [The Topos of Home in «Atlantis» by Andrzej Chciuk] *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seria: Filolohichni nauky– Bulletin of Cherkasy University. Philology (Literature Studies). Series: Philology*. № 5, P. 85–91. [in Ukrainian].
8. Zborovska, O. (2023). *Kryza ukraïnskoi identychnosti v romani «Dim dlia Doma» V. Amelinoi* [The Crisis of Ukrainian Identity in V. Amelina's Novel «Home for Dom»]. *Proceedings from Tendencies and Perspectives of Literature Studying at High and Higher School'23: II Vseukraïnska naukovo-praktychna konferentsiia – II All-Ukrainian Scientific Practical Conference*. (pp. 181–185). [in Ukrainian].
9. Kolinko, M. (2018). *Topos yak poniattia sotsialnoi topolohii* [Topos as a Concept of Social Topology] *Multiversum. Philosophical almanac*, № 3–4, P. 32–44. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2018.3-4.03> [in Ukrainian].
10. Kurash, A. (2022). *Khudozhnia diisnist Valerii Shevchuka: tvorennia mifu, prytychi, symbolu (za romanom «Dim na hori»)* [The Artistic Reality of Valerii Shevchuk: Creation of Myth, Parable, Symbol (Based on the Novel «House on the Hill»)] *Extended abstract from master's thesis*. Lviv. 132 p. [in Ukrainian].
11. Levandovska, A. (2018). *Demonolohichni motyvy ta obrazy v romani Valerii Shevchuka «Dim na hori»* [Demonological Motives and Images in Valerii Shevchuk's novel «House on the Hill»] *Studia Ukrainica Posnaniensia*, № 6, P. 215–223. <https://doi.org/10.14746/sup.2018.6.26> [in Ukrainian].
12. Pidopryhora, S. (2017). *Topos domu v romani «AMtm» Yu. Izdryka* [The Topos of Home in the Novel «AMtm» by Yu. Izdryk]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Literaturoznavstvo, movoznavstvo, folklorystyka – Scientific Bulletin of Kyiv Taras Shevchenko National University. Literature Studies, Linguistics, Folk Lore Studies*. № 1, P. 23–27. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_LMF_2017_1_7 [in Ukrainian].
13. Pukhonska, O. (2018). *Bili pliamy pam'iaty na temnomu tli istorii (za romanom «Dim dlia Doma» V. Amelinoi)* [White Spots of Memory on the Dark Background of History (Based on V. Amelina's Novel «Home for Dom»)]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva – Modern Problems of Linguistics and Literature*, № 23, P. 279–282. [in Ukrainian].
14. Pukhonska, O., Polishchuk, Ya. (2021). *Sobaka yak sposterihach i svidok istorii (za romanom V. Amelinoi «Dim dlia Doma»)*. [The Dog as an Observer and a Witness of History (Based on V. Amelina's Novel «Home for Dom»)] *Poznanskie Studia Slavistyczne*. [Index Copernicus] [in Ukrainian].
15. Romanenko, O. (2018) *Koordynaty domu: symbolichni prostory romanu V. Amelinoi «Dim dlia Doma»* [Coordinates of Home: Symbolic Spaces in V. Amelina's Novel «Home for Dom»]. *Synopsys: tekst, kontekst, media* -

Synopsis: Text, Context, Media. № 3, P. 1–16. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2018_3_3 [in Ukrainian].

16. Tarnashynska, L. (2020). «Yoknapatofa» Valerii Shevchuka ta Volodymyra Drozda yak topos «vtrachenoho raiu»: modeliuвання «maloi batkivshchyny» [«Yoknapatawpha» of Valerii Shevchuk and Volodymyr Drozd as a Topos of «Lost Paradise»: Modeling of «Little Homeland»] *Suchasni literaturoznavchi studii – Modern Literature Studies*, № 17, P. 75–82. [in Ukrainian].

17. Khomecha, N. (2010). *Topos mista u tvorchosti Yu. Andrukhovycha* [The Topos of City in the Works of Yu. Andrukhovich]. *Aktualni problemy slovianskoï filolohii – The Problems of Slavonic Philology*. № 1(XXIII), P. 330–339. [in Ukrainian].

18. Bachelard, G. (n.d.). *La poétique de l'espace*. Retrieved from http://classiques.uqac.ca/classiques/bachelard_gaston/poetique_espace/poetique_e_espace.html [in French]

Kharkova I. V.

PhD Student of Ukrainian Language, Literature, Culturology and Journalism Department of Nizhyn Mykola Gogol State University

kharkova.ira27@gmail.com

orcid.org/0009-0002-9195-8240

The Topos of Home in Victoria Amelina's Novel «Home for Dom»

The paper explores the topos of the house in Victoria Amelina's novel «Home for Dom» as a multi-level symbol of individual and national identity, a carrier of memory, emotional and historical experience; the loss of the novel's characters' sense of belonging to space and the impossibility of returning to a «real home» in a post-totalitarian society. The main attention is focused on the analysis of the image of the dog Dominic as a special narrator, who, through bodily sensuality, represents the search for a home which is lost together with its owner. The house turns into a place of broken ties and unfulfilled hopes. Through the perspective of the dog-narrator, bodily vulnerability is emphasized as a means of fixing loss. Dominic turns out to be almost the only character capable of preserving the memory of home in the sensory, not only mental, dimension. Special attention is focused on the analysis of the character's attempts to reconstruct her own identity by returning to the space of childhood, which turns out to be impossible due to a change in the emotional paradigm. The presence of significant people becomes crucial for the formation of an imaginary space of belonging. The heroine, trying to restore the lost emotional balance, realizes the inevitability of changes.

Particular attention is paid to the theme of loss as an existential experience: in the novel, the home appears as a space that experiences destruction at all levels – physical, emotional, and the level of memory. The paper explores the symbolic function of space in the novel; the concept of the home as a repository of memory in the light of Gaston Bachelard's ideas; the impact of the traumatic experience of war and migration on the emotional perception of space; the problem of alienation in the Soviet family model. In the novel, the space of the home acquires ritual significance, becoming a place of return to the origins and at the same time a symbol of the unfulfilled. The results of the study show that in the novel, the home appears not as a stable refuge, but as a space of painful search, where memory, trauma, loss, and identity intertwine, forming a complex polyphonic text of the culture of the post-totalitarian era.

Key words: Victoria Amelina, topos of home, loss, identity, memory, trauma, emotional space.